

Article Info/Makale Bilgisi

Received/Geliş: 25.10.2021 Accepted/Kabul: 22.10.2022 Published/Yayınlama: 30.01.2023

Öğretmen Adaylarının Çevresel Davranış ve Düşünceleri

Rüştü ILGAR¹

Öz

Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşüncelerini incelemektir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü'nde lisans programlarına devam eden öğretmen adaylarına ölçek uygulanmıştır. Coğrafya Öğretmenliği, Türkçe Öğretmenliği ve Sosyal Bilimler öğretmenliğinde okumakta olan 264 öğretmen adayı tesadüfi olarak seçilmiştir. Araştırma için gerekli olan veriler daha verimli olacağı düşüncesiyle Uzun ve Sağlam (2006) tarafından geliştirilen orta öğretim öğrencileri için “Çevresel Tutum Ölçeğinden” uyarlanan anket kullanılarak toplanmıştır. Sonuç olarak öğretmen adaylarına cinsiyetleri ile çevresel davranış ve düşünceleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Öğretmen adaylarına okudukları ana bilim dalı ile çevresel davranış ve düşünceleri arasında farklılık vardır (en fazla sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde). Öğretmen adaylarına akademik not ortalamaları ile çevresel davranış ve düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sonuç olarak çevresel davranış ve düşünceler sırasıyla Coğrafya Öğretmeni Adayları, Türkçe Öğretmeni Adayları ve Sosyal Bilimler Öğretmeni Adayları olarak sıralanmıştır. Öğretmen adaylarının çevreye yönelik olumlu tutum geliştirmeleri adına uygulanan çevre içerikli derslerin Coğrafya Öğretmen adaylarında fazla olması bunda etkilidir. Ancak sadece branş ile ilişkilendirmek yetmez aynı zamanda öğrencilerin kişisel özellikleri, yaşam alanı şehir de bunda etkilidir. Çünkü Türkçe Öğretmen adaylarının Sosyal Bilimler öğretmen adaylarının önünde yer alması bunu doğrulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayı, Davranış, Çevre.

¹ Prof. Dr. Rüştü ILGAR, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Coğrafya Eğitimi ABD, ilgar@mail.com, ORCID: 0000-0002-4981-7324

Environmental Behavior and Opinions of Teacher Candidates

Abstract

The purpose of this study is to examine the environmental behavior and considerations of teacher candidates. In the study, a survey model was used by attitude scale . A survey was conducted to students who studying in division of Turkish Language Teaching and Social Science Education at Çanakkale Onsekiz Mart University. 264 teacher candidate who studying in the Geography Teaching, Turkish Teaching and Social Science Teaching departments were randomly selected. For data collection was used a survey which was adapted from a survey named “*Environmental Attitude Scale*” for secondary education students which developing by Uzun and Sağlam (2006) with the idea that it will be more efficient. The lessons for the environment will contribute to their behavior and thoughts the prospective teachers to develop positive attitudes towards that will increase the level of awareness towards the environment.

As a result, environmental behaviors and thoughts were listed as Geography Teacher Candidates, Turkish Teacher Candidates and Social Studies Teacher Candidates, respectively. The fact that the Geography Teacher Candidates, have more environmental lessons in order to develop positive attitudes towards the environment is effective in this study. However, it is not enough to associate it only with the branch, but also the personal characteristics of the students and the city with their living city areas. However, it is not enough just to associate it with the branch, and the fact that Turkish teacher candidates take precedence over Social Studies teacher candidates confirms this.

Keywords: Teacher candidates, behavior, environment

1. GİRİŞ

Olumlu bir çevresel davranış ve düşünceye sahip olmak sürdürülebilir çevre için tüm insanların benimsemesi gereken bir yaklaşım olmalıdır. Özellikle çocuklarımızın yetiştirilmesinde önemli bir role sahip olan öğretmenlerin bu konuda yeterince hassasiyete sahip olması büyük önem arz eder. Özellikle sanayi inkılabı sonrası daha da artış gösteren çevre sorunları dünya nüfusunun da artması ile katlanarak artmaktadır. Çarpık kentleşme, erozyon, orman yangınları, bitki ve hayvan türlerinde meydana gelen azalmalar, verimli tarım arazilerinin aşırı gübreyle kirletilmesi, sanayilerin atıklarının denizlere deşarj etmesi, dünya üzerinde ülkeler arası petrol taşıyan gemilerin okyanus ve denizlerde yarattığı kirlilikler yalnızca kaynaklanan bölgenin değil tüm dünyanın sorunu hâline gelmektedir. Çevrenin korunmaya yönelik gerçekleştirilen çalışmaların temel amacı, canlıların daha sağlıklı ve güven içerisinde bir ortamda yaşamalarını sürdürmesidir. Modern yaşam ve sanayileşmenin getirdiği yıkıcı etkiler çevre koruma konusunu gündeme getirmiştir. Beşeri çevre sorunlarının temel kaynağı olan insanın bilinçlendirilmesi ile çevrenin korunması mümkün kılınacaktır (Uzun ve Sağlam, 2006).

Bilimin ve teknolojinin ilerlemesi ve hızlı bir şekilde yayılması doğaya hâkim olma kavramını da çok hızlı bir şekilde değiştirmektedir. Bu değişim çevre bilincini ikinci planda bırakmakta ve ortaya olabildiğince fazla üreten ve tüketen bir toplum meydana getirmektedir. Bu değişim süreci sonunda

çevre bilincinin, korunması ve duyarlılığının oluşturulabilmesi için ona zarar vermekten kaçınan, bilinçli üreten ve bilinçli tüketen, kendisinin de bu çevrenin parçası olduğunu anlayabilen, çevre sorunlarına duyarlı ve bilinçli bir insan modeline ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir insan modeli dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen çevre sorununun tüm dünyayı aynı derecede etkilediğinin bilincinde olan kültürlerde ortaya çıkmaktadır. Bunu da çevre eğitimi ile sağlamak mümkündür (Ilgar, 2007). Çevre eğitimi yalnızca okullarda alınan derslerden ibaret değildir, insan davranışları da bu tutumun belirlenmesinde etkilidir. Özellikle geleceğin öğretmenleri ve onların yetiştirdiği öğrenciler bu konuda büyük bir role sahiptir. Bu nedenle öğretmenlik eğitiminin farklı kademelerindeki öğretmen adaylarının çevre derslerinin gerekliliğini bilmeleri, öğrencilerinin de kazanımları doğru algılayabilmeleri için önemlidir.

Bireyin çevre sorunlarının çözümüne katılım düzeyi, bireyin aldığı çevre eğitimi ve bireyin çevre duyarlılığı ile doğru orantılıdır. Bireyin çevre sorunlarına olan duyarlılığı aldığı çevre eğitiminin yanında çevreye yönelik sorunların düzeltilmesinde aldığı aktif rolün de etkisi büyüktür. Bu eğitimin içeriğinin salt bilgidен ziyade uygulamaya yönelik pratik bilgiler de içermesi gerektiği bir gerçekliktir. Bu nedenlerden dolayı çevre eğitimi programlarıyla kazandırılan teorik bilgi ve kavramların doğa yürüyüşleri, ağaç dikim faaliyetleri, arazi gezileri gibi uygulama faaliyetleriyle desteklenmesi önem arz eder. Tüm bunlar gerçekleştirildiği takdirde yaparak yaşayarak öğrenme ilkesi çerçevesinde kalıcı ve anlamlı öğrenmelerin gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır.

Çağımızda hızla artan çevresel kirlenmelerin önüne geçmek adına alınan çevre eğitimlerinin büyük bir role sahip olduğu yaygınlaşan bir görüş hâline gelmiştir. Artan nüfusla beraber istihdam sorunlarının baş göstermesi sanayileşmeyi daha da artırmış, yeni yerleşim alanları açma adına orman alanları tahrip edilmiş, artan otomobil kullanımı atmosfere salınan zararlı gaz oranını artırmış bu da tüm dünya üzerinde tahribe neden olmuştur. Bu nedenle, farklı eğitim kademelerindeki farklı branşlara mensup öğretmen adaylarının çevre konusunda yetiştirilmesi onların da kendi öğrencilerini çevreye yönelik yetiştirmelerinde büyük öneme sahiptir. Öğretmen adayı çevreye yönelik tutum, algı temalı benzer çok sayıda çalışma yürütülmüştür (Altınöz 2010, Atasoy ve Ertürk 2008, Karatekin ve Aksoy 2012, Kışoğlu 2009, Kışoğlu ve diğ. 2011, Malkoç 2011, Korfiatis at all 2004, Özmen ve diğ. 2005, Soran diğ. 2015, Şama 2003, Saraç ve diğ. 2015, Timur ve Yılmaz 2013, Topaloğlu 2009, Tuncer ve diğ. 2008). Bu çalışmanın amacı ise diğer çalışmalara katkı sunmak ve uygulanmamış yeni bir alandaki öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşüncelerinin belirlenmesidir. Alt amaçları çevresel davranış ve düşüncelerine yol açan sebep sonuç ilişkileri eksenli tanımlayıcı analizlerin yapılmasıdır.

Araştırmanın Amaçları

Bu araştırma, öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşüncelerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşünceleri ne düzeydedir?
2. Öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile çevresel davranış ve düşüncelerine ilişkin tutum ve davranışları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri ana bilim dalları ile çevresel davranış ve düşüncelerine ilişkin tutum ve davranışları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Öğretme adaylarının akademik başarı düzeyleri ile çevresel davranış ve düşüncelerine ilişkin tutum ve davranışları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma, sosyal bilimlerde sıklıkla başvurulan nicel bir yaklaşımın benimsendiği tarama modelinde bir araştırma olup betimsel bir çalışmadır. Tarama modeli çok yönlülüğü, verimliliği ve genelleştirilebilir olması nedeniyle popüler bir araştırma yöntemi olarak kabul edilmektedir (Karasar, 2013). Ölçek geliştirme sürecinde, ölçekte kullanılacak maddelerin oluşturulması, uzman görüşlerinin alınması, ölçeğin ön denemesinin yapılması ile ilgili mevcut bir ölçek (Büyüköztürk, 2005) kullanılmıştır. Yapılan çalışmada Uzun ve Sağlam, (2006) tarafından geliştirilen “Orta Öğretim Öğrencileri İçin Çevresel Tutum Ölçeği Geliştirme ve Geçerliliği” adlı ölçekten uyarlanmıştır. Verilerin analizi SPSS programı dikkate alınarak (Bayram, 2004) yürütülmüştür.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim-öğretim bahar yarıyılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü’nde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise rastgele yöntemle seçilmiş 114 kadın, 150 erkek öğretmen adayı oluşturmaktadır. Cronbach alfa tabakalı katsayıları hesaplanmış ve güvenilirliğin yüksek olduğu bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

“Öğretmen Adaylarının Çevresel Davranış ve Düşünce Ölçeği” şu aşamalarda meydana getirilmiştir; maddelerin geliştirilmesi, ölçme aracının yapısı, uzman görüşüne başvurma, ölçme aracının deneme aşaması, ölçme aracının geçerlilik ve güvenilirlik aşamasıdır.

Veri Toplama Süreci

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşüncelerini tespit etmek için geliştirilen 5'li Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçekte yer alan maddelere öğrencilerin katılım düzeylerini sınıflamaya yönelik kullanılan seçenekler; “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde hazırlanmıştır. Ölçekte anlamca olumlu ve olumsuz yargılar bir arada bulunduğundan olumsuz maddelerin ters çevrilme işlemi ile gerçekleştirilmiştir.

Öğretmen adaylarının çevresel düşünce ve davranışlarını belirlemek amacı ile hazırlanan 5'li likert tipi ölçme aracının geliştirilmesi sürecinde öncelikle alan yazın taraması yapılmıştır. Bu bağlamda çevresel davranış ve düşünceleri konusunu ele alan benzer araştırmalar incelenmiş, ölçek geliştirme alanında uzman akademisyenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Bu bulgulardan hareketle yazılan maddelerden oluşan 30 maddelik bir ölçek geliştirilmiştir. Maddeler öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Maddeler yazılırken kolay, anlaşılır olmasına, yalın bir dil kullanılmasına dikkat edilmiştir.

Veri Toplama Sürecinde belirtilen maddelere katılım düzeyleri 1'den başlayarak “Kesinlikle Katılıyorum” düzeyinden başlamaktadır. Ölçekteki puanlar, 1 ile 5 arasında olduğundan, puanlar 1'e yaklaştıkça öğrencilerin yargıya katılım düzeyleri artmakta, 5'e yaklaştıkça ise düzey azalmaktadır.

Verilerin Analizi

Ölçekte yer alan maddelerin revizyon sürecinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi ve Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dallarında görev yapmakta olan öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Elde edilen geri dönüşlere göre ölçekte düzeltmeler yapılmış ve ölçeğin son hali ile ön uygulama yapılarak 30 maddelik ölçek hazırlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlik bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellikte karıştırmadan, doğru olarak ölçebilme derecesidir (Karasar, 2003). Karasar 2003'e göre güvenirlik; aynı şeyin bağımsız ölçümleri arasındaki kararlılık, ölçmek istenen şeyin sürekli olarak aynı sembollerini alması, aynı süreçlerin izlenmesi ve aynı ölçütlerin kullanılması ile aynı sonuçların alınması şeklinde tanımlanmaktadır. Güvenilirliği anket sorularının gruplara uygulanmasıyla sağlanmıştır. Kapsam Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

öğrencilerine uygulanan ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış. Güvenirliği Cronbach's Alpha testine göre güvenilirliği, .733 bulunmuştur. Birinci alt boyut güvenilirliği, .725 iken ikinci alt boyutun güvenilirliği ise, .741 olarak hesaplanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşünceleri ölçeğinin güvenilirlik test sonuçları (N of Items=madde sayıları)

	Cronbach's Alpha	N of Items
Birinci Alp Boyut	.725	14
İkinci Alt Boyut	.741	16
Toplam	.733	30

Öğrenciler tarafından işaretlenen maddelerin toplamları ankete katılan öğrenci sayısına bölünerek mean (ortalama) değerleri elde edilmiştir (Turgut ve Baykul, 1992). Bu değerler doğrultusunda öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşüncelerine ilişkin fikir elde edilmiştir.

Etik Kurul İzini

Yapılan bu çalışmada 2020 yılı öncesi araştırma verileri kullanılmış olduğundan “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında etik kurul raporu tanzim edilememektedir.

3. BULGULAR

Birinci Alt Amaca İlişkin

Öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşünceleri belirlemek amacıyla Frequencies analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşüncelerinin aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşünce düzeyleri

Ortalama	2,5268
Standart Sapma	,22297
Varyans	,050

Tablodan da anlaşılacağı üzere “katılıyorum” düzeyinde davranış ve düşünce düzeyleri ön plana çıkmıştır.

Aşağıdaki Şekil 1’de görüldüğü üzere tutum ölçeğinden alınacak puan aralıkları ve bu aralık değerlerin yorumlanmasına ilişkin ölçütler:

5.00 – 4.20 Kesinlikle katılıyorum

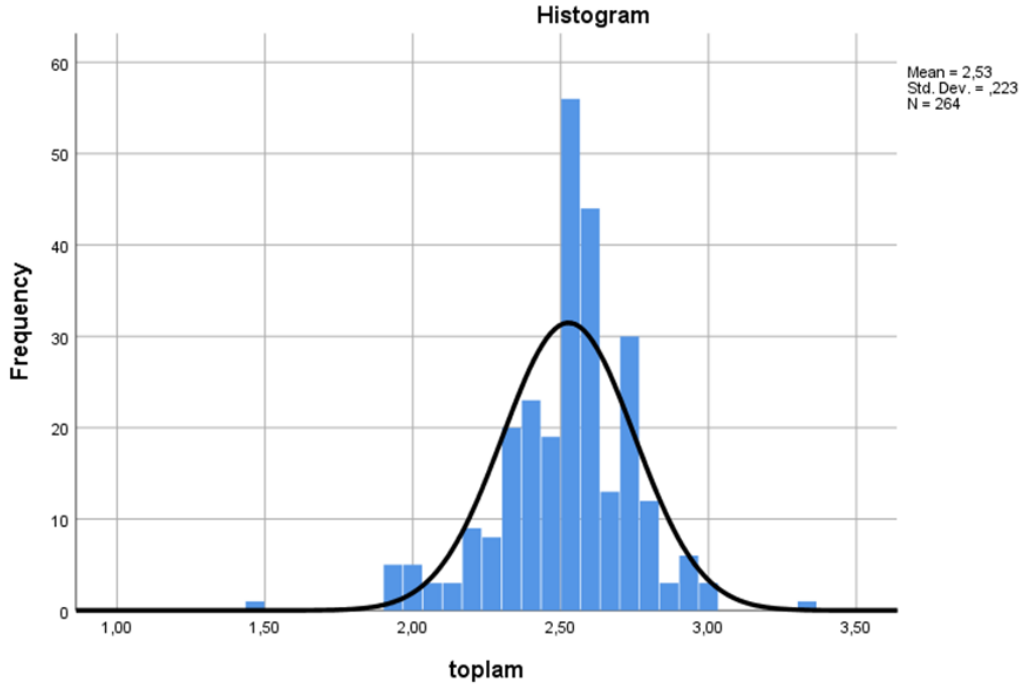
4.19 – 3.40 Katılıyorum

3.39 – 2.60 Kararsızım

2.59 – 1.80 Katılmıyorum

1.79 – 1.00 Kesinlikle katmıyorum şeklinde dizinlenmiştir.

Dağılım incelendiğinde 2,20 ile 2,60 arasında bir yığılımın olduğu gözlenmektedir.

Şekil 1. Öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşünce düzeyleri

İkinci Alt Amaca İlişkin

Öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile çevresel davranış ve düşüncelerine ilişkin tutum ve davranışları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını belirlemek amacıyla Independent-Samples T Test yapılmıştır.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile çevresel davranış ve düşüncelerinin Independent-Samples T Test sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	SD
Kadın	114	2,5053	,24202
Erkek	150	2,5431	,20666

Kadın öğretmen adaylarının ortalama değeri (mean) 2,5053 iken erkek öğretmen adaylarının değeri ise 2,5431'dir. Öğretmen adayların ortalamaları birbirine çok yakındır. Adayların ortalamaları çevresel davranış ve düşüncelerine ilişkin algılarının 'Katılıyorum' düzeyinde gerçekleştiğini göstermektedir. Kadın ve erkek öğretmen adaylarının mean değerleri (ortalamaları) arasında grupların birbirinden farklı olup olmadığı bilgisini verir ama hangi grupların birbirinden farklı herhangi bir anlamlı fark bulunamamıştır ($t: -1.368$, $p (.62) > .05$). Bu sonuçlar neticesinde, öğretmen adayların çevresel davranış ve düşüncelerine ilişkin tutum ve davranışlarının birbirine yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Bu değerler öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre algılarının farklılaşmadığını göstermektedir.

Üçüncü Alt Amaca İlişkin

Öğretmeni adaylarının ana bilim dalları ile çevresel davranış ve düşüncelerine ilişkin tutum ve davranışları arasında anlamlı bir farklılaşma düzeyini tespit etmek amacıyla One-Way Anova Test uygulanmıştır.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının ana bilim dalları ile çevresel davranış ve düşüncelerinin One-Way Anova Test sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplam	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	1,040	2	,520	11,281	,000
Gruplar İçi	12,035	261	,046		
Toplam	13,075	263			

(Anlamlı farklılık için Sig (p)<0,05 olmalıdır)

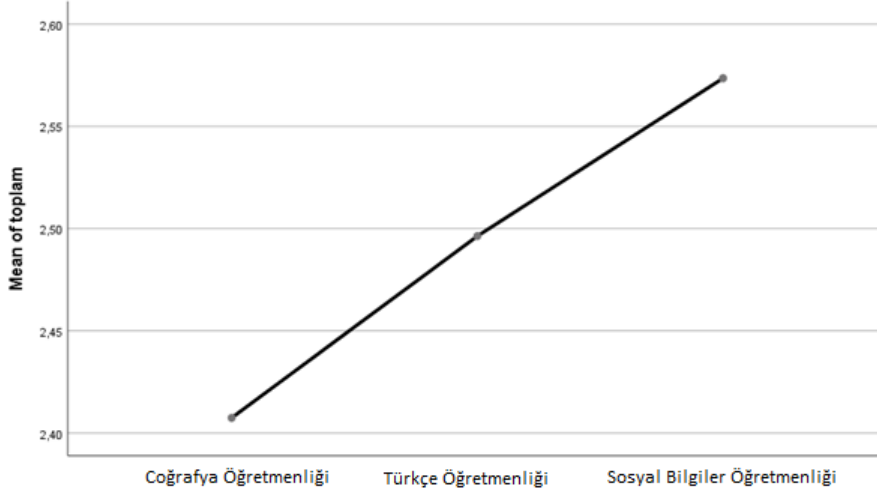
Tablo 4'te One Way Anova Test sonuçları incelendiğinde öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşünce düzeyleri arasında gruplar arası (p=0.000 <0.05 ve F=11.281 olduğundan) anlamlı bir farklılık vardır. Bu farklılaşmanın tespiti için tanımlayıcı (descriptives) analiz gerekmektedir.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının ana bilim dalları ile çevresel davranış ve düşüncelerinin Tanımlayıcı Analiz sonuçları

TOPLAM	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Coğrafya Öğretmenliği	45	2,4074	,35497	,05292	2,3008	2,5141	1,90	3,33
Türkçe Öğretmenliği	63	2,4963	,23449	,02954	2,4372	2,5554	1,47	3,00
Sosyal Bilgiler Öğr.	156	2,5735	,14100	,01129	2,5512	2,5958	2,13	2,90
Tüm Anabilim Dalları	264	2,5268	,22297	,01372	2,4997	2,5538	1,47	3,33

Tablo 5'te Coğrafya Öğretmenliği ($\bar{x} = 2,4074$), Türkçe Öğretmenliği ($\bar{x} = 2,4963$) ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ($\bar{x} = 2,5735$) adaylarının ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Post hoc çoklu karşılaştırma testleri bize yani Ana Bilim Dallarına göre ortalamalar arasında (F=11,281, p=0,000<0.05) anlamlı bir farklılık bulunmadığı bilgisini verir. Elde edilen bulgular, Ana Bilim Dallarına göre öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşüncelerinin “Katılıyorum” düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Şekil 2. Ana Bilim Dallarının Ortalama Değerleri

Şekil 2 incelendiğinde Tablo 5'deki ortalama değerlerin desteklendiği ve ortalama değerler büyükten küçüğe doğru sıralandığında Sosyal Bilgiler Öğretmenliği> Türkçe Öğretmenliği> Coğrafya Öğretmenliği şeklinde gerçekleşmiştir.

Dördüncü Alt Amaca İlişkin

Öğretmen adaylarının akademik başarı notu ile çevresel davranış ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek için One Way Anova Test yapılmıştır.

Tablo 6. Öğretmen adaylarının akademik başarı notu ile çevresel davranış ve düşünceleri arasındaki ilişkin ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplam	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	,444	4	,111	2,276	0,62
Gruplar İçi	12,631	259	,049		
Toplam	13,075	263			

(Anlamlı farklılık için Sig (p)<0,05 olmalıdır)

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adaylarının başarı notu ile çevresel davranış ve düşünceleri arasında herhangi bir anlamlı fark olmadığı görülmektedir (F=2.276 p=0.62). Bu oran p<0.05 olduğu takdirde anlamlıdır. Bu da öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşünceleri arasında akademik not ortalamasına göre değişmediğini ortaya koymaktadır. Gruplar arası farklılaşma olup olmadığı tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen One Way Anova Test analizi sonuçlarını yorumlamak amacıyla kullanılacak teste karar vermek ve varyansların eşit olup olmadığını belirlemek amacıyla Levene testi yapılmıştır. Gerçekleştirilen Levene testi sonucuna göre, p değeri 0,05'den büyük değer olduğundan dolayı varyansların eşit dağıldığı varsayılan durum değerleri kullanılmıştır. Varyansların eşit dağıldığı varsayımından hareketle ikili farklılıkları belirlemek amacıyla Tukey testi uygulanmıştır (Tablo 7).

Öğretmen adaylarının başarı notları ile çevresel davranış ve düşünce düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Tablo 7. Akademik başarı notlarının Tukey Testi sonuçlarına göre karşılaştırılması

Dependent Variable: Toplam

Tukey HSD

(I) Akademik Başarı		(J) Akademik Başarı	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
Basarı	Basarı	Lower Bound				Upper Bound	
1.80-2.00	2.01-2.50		,05212	,06317	,923	-,1214	,2257
	2.51-3.00		,13070	,06179	,217	-,0391	,3004
	3.01-3.50		,08155	,06291	,694	-,0913	,2544
	3.51-4.00		,02810	,07066	,995	-,1660	,2222
2.01-2.50	1.80-2.00		-,05212	,06317	,923	-,2257	,1214
	2.51-3.00		,07858	,03614	,193	-,0207	,1779
	3.01-3.50		,02942	,03802	,938	-,0750	,1339
	3.51-4.00		-,02403	,04981	,989	-,1608	,1128
2.51-3.00	1.80-2.00		-,13070	,06179	,217	-,3004	,0391
	2.01-2.50		-,07858	,03614	,193	-,1779	,0207
	3.01-3.50		-,04915	,03569	,643	-,1472	,0489
	3.51-4.00		-,10260	,04805	,208	-,2346	,0294
3.01-3.50	1.80-2.00		-,08155	,06291	,694	-,2544	,0913
	2.01-2.50		-,02942	,03802	,938	-,1339	,0750
	2.51-3.00		,04915	,03569	,643	-,0489	,1472
	3.51-4.00		-,05345	,04948	,817	-,1894	,0825
3.51-4.00	1.80-2.00		-,02810	,07066	,995	-,2222	,1660
	2.01-2.50		,02403	,04981	,989	-,1128	,1608
	2.51-3.00		,10260	,04805	,208	-,0294	,2346
	3.01-3.50		,05345	,04948	,817	-,0825	,1894

(Anlamlı farklılık için Sig (p)<0,05 olmalıdır)

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören öğretmen adayları içinde yaşadığı çevreye yönelik farkındalığı oluşturmak adına önemli bir ülkenin gelecek vizyonunda önemli bir role sahiptirler. Sadece öğretme adaları değil aynı zamanda tüm bireyler de yaşadıkları çevreye karşı duyarlı olmalı ve yeterince bilgiye sahip olmaları beklenir.

Öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşüncelerini belirlemek için hazırlanan ölçekte Cronbach Alfa Testine göre çıkan sonuç 0.73'tür. Bu uygulanan testin güvenilir olduğunu kanıtlar

niteliktedir. Testin alt boyutlarında güvenilirliği incelendiğinde birinci alt boyut .725, ikinci alt boyut .741 bulunmuştur. Bu durum testin tamamı için geçerli olan güvenilirliğin testin alt boyutlarında da güvenilir olduğunu gösterir.

Yapılan çalışmaya göre öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşünce ortalamasının 2.53 düzeyinde yani “katılıyorum” düzeyinde olduğu görülür. Öğretmen adaylarının bu görüşlerinin cinsiyetlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını görmek için Independent T-Test’i uygulanmıştır. Bu oran kadın öğretmen adaylarında 2,5053, erkek öğretmen adaylarında 2,5431 olarak bulunmuştur. Bu durumda erkek ve kadın öğretmen adaylarında çevresel davranış ve düşünce konusunda cinsiyete göre herhangi bir farklılaşma olmadığını göstergesidir. Bulgular birçok araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği sonucuna varılmıştır (Altınöz, 2010, Karatekin ve Aksoy 2012, Kışoğlu ve diğ. 2011, Özdemir, 2010, Saraç ve diğ. 2015, Sontay ve diğ. 2015, Soran diğ. 2015). Diğer alt boyut öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri anabilim dalları ile çevresel davranış ve düşünceleri arasında herhangi bir farklılaşma olup olmadığını belirlemesine yöneliktir. Bu ilişkiyi belirleme adına One-Way Anova Testi uygulanmış; Coğrafya Öğretmen Adaylarında $\bar{X}=2,4074$, Türkçe Öğretmen Adaylarında $\bar{X}=2,4963$, Sosyal Bilimler Öğretmen Adaylarında ise $\bar{X}=2,5735$ bulunmuştur. Bölümdeki farklı anabilim adalındaki öğretmen adaylarının çevresel davranış ve düşünceleri arasında farklılaşma oranı $f=11,281$, $p=0,000<0.05$ olduğundan çevresel davranış ve düşüncelerinin birbirine yakın değerler nedeniyle cinsiyetlerine göre algılarının farklılaşmamaktadır.

Öğretmen adaylarının akademik başarı notu ile çevresel davranış ve düşünceleri arasındaki farklılaşma olup olmadığını belirlemesinde (Anova testi) $f=2276$, $p=0.62$ gerçekleştirilmiştir. Bu oran $p<0,05$ olduğundan anlamlı bir değere erişilmiştir. Farklılık olmamasının nedenleri farklı anabilim dalı öğrencilerinin üniversite giriş sınavındaki puanları, aldıkları eğitim, yaşadıkları ortam ile yakın ilişkisinden kaynaklanıyor olabilir.

Ölçeğin tümü için güvenilirlik katsayısının yüksek düzeyde olması, örneklemden birey sayısının yeter düzeyde olması, ölçeğin objektifliğinin yüksekliğinin bir diğer göstergesidir. Ölçeğin bu amaç doğrultusunda kullanılması öğretmen adaylarının çevresel duyarlılık konusunda bilinç düzeyi oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu konuda yürütecek benzer araştırmalara da veri tabanı oluşturacak ve kıyaslama şansı verecektir. Örneğin benzer içerikli Timur ve Yılmaz (2013) çalışmasında ulaştığı ölçeğin boyutları olumlu tutumlara yönelik, kişinin ekonomik yararına kaynak kullanımı, çevreye duyarlı tüketici, geri dönüşüm, bilinçli ve duyarlı vatandaşlık kavramları bu çalışmayla örtüşmektedir.

Çalışma ölçek ve tutum boyutlarından olan davranış, düşünce boyutlarını içermiş, duygu boyutuna yer verilmemiştir. Ayrıca ölçek öğretmenlere, ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerine de

uygulanabilir. Nitekim bu çalışmada Özdemir, O. (2010), Malkoç, H. (2011). Demirbaş ve Pektaş. (2009) gerçekleştirdikleri kavramsal olgular ile örtüşen sonuçlar ön plana çıkmıştır.

Bu çalışmada çevresel davranış ve düşünceleri sırasıyla Coğrafya Öğretmen Adaylarında, Türkçe Öğretmen Adaylarında ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları şeklinde sıralanmıştır. Öğretmen adaylarının çevreye yönelik olumlu tutum geliştirmeleri adına uygulanan çevre içerikli derslerin Coğrafya Öğretmen adaylarında fazla olması bunda etkilidir. Ancak Türkçe Öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının önünde yer alması çalışma ulaşılan tartışmaya açık bir diğer sonuçtur. Yani sadece çevre kavramını derslerle ilişkilendirmek bilimsel gerçeğe aykırıdır.

Teşekkür: Değerlendirme sürecindeki katkılarından dolayı sayın Doç Dr. Mesut TABUK beye, uygulama aşamasında sayın Taylan İŞİK, Burak SARICA, Seda ÇİMENDEROĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim.

5. KAYNAKÇA

- Altınöz, N. (2010). Fen bilgisi öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeyleri (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Atasoy, E. ve Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1):105-122.
- Bayram, N. (2004). Sosyal bilimler için spss ile veri analizi. Bursa: 4 Nokta Matbaacılık Ltd. Şti.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (5. Baskı). Ankara: Cankin Matbaası.
- Demirbaş, M. ve Pektaş, H. M. (2009). İlköğretim öğrencilerinin çevre sorunu ile ilişkili temel kavramları gerçekleştirme düzeyleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 3(2):195-211.
- Erdoğan, M. (2009). 5. sınıf öğrencilerinin çevre okuryazarlığı ve bu öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranışlarını etkileyen faktörler (Doktora Tezi). ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ilgar R., (2007). "Çevre Eğitiminde Yaygın Eğitimin Rolü ve Önemi", Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi-Samsun:38-50
- Karasar, N. (2003). Bilimsel araştırma yöntemi. (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karatekin, K. ve Aksoy, B. (2012). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 7(1), p.1423-1438.
- Kıışoğlu, M., Gürbüz, H., Sülün, A. ve Alaş, A. (2011). Biyoloji öğretmeni adaylarının çevre okuryazarlıklarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *E-uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-14.
- Korfiatis, K. J., Hovardas, T., and Pantis, J. D. (2004). Determinants of environmental behavior in societies in transition: Evidence from five European countries. *Population & Environment*, 25(6), 563-584.
- Malkoç, H. (2011). Sınıf öğretmeni adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının ve bilişsel farkındalık becerilerinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, O. (2010). Doğa deneyimine dayalı çevre eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin çevrelere yönelik algı ve davranışlarına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 125-138.
- Özmen, D. Çetinkaya, A.Ç. Nehir, S. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4 (6): 330-344.
- Saraç, E. ve Kan, A. (2015). Öğretmen adayları için çevre konularına yönelik tutum ölçeği geliştirme geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(2):142-150.

- Sontay, G., Gökdere, M. ve Usta, E. (2015). The study of devoloping related to the environmental literacy component on the secondary school level. Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi, 9(1):49-80.
- Soran, H., Morgil, İ., Yücel, S., Atav, E. ve Işık, S. (2000). Biyoloji öğrencilerinin çevre konularına olan ilgilerinin araştırılması ve kimya öğrencileri ile karşılaştırılması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18: 128-139.
- Şama, E. (2003). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(2):99-110.
- Timur, S. ve Yılmaz, M. (2013). Çevre davranışı ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. GEFAD/GUJGED 32(2):317-333.
- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. (1993). Ölçekleme teknikleri. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Topaloğlu, D.D. (1999). Çevreye yönelik tutumlar ve çevre eğitimi (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tuncer, G. T., Ertepinar, H. ve Şahin, E. (2008). Çevre okuryazarlığı: geleceğin öğretmenleri sürdürülebilir bir gelecek için hazır mı? 8. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, 2008, Ağustos 27-29, Bolu.
- Türkiye Çevre Vakfı (1995). Türkiye'nin çevre sorunları. Ankara.
- Uzun, N. ve Sağlam, N. (2006). Orta öğretim öğrencileri için çevresel tutum ölçeği geliştirme ve geçerliliği. H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 30:240-250.

Extended Abstract

This study about the environment in which teacher candidates studying in the Department of Turkish and Social Sciences Education by students of Turkish Teaching, Social Studies Teaching, Geography Teaching sub-department. At the same time these teacher candidates have an important role in the future vision of the country. Environment is an important survey to determine and create awareness. Independent T-Test was applied to see whether these views of prospective teachers differ according to genders. This rate was found to be 2.5053 for female teacher candidates and 2.5431 for male teacher candidates. According to the study, it is seen that the environmental behavior and thought average of teacher candidates is at the level of 2.53, that is, at the level of "I agree". Therefore, in this case, there is no gender difference in environmental behavior and thought among male and female teacher candidates. (Anova test). $f=2276$, $p=0.62$ was used to determine whether there is a difference between the academic achievement grade of teacher candidates and their environmental behavior and thoughts. Since this ratio was $p<0.05$, a significant value was reached. There was no difference between teacher candidate grade and environmental behavior and considerations. The lessons for the environment will contribute to their behavior and thoughts the prospective teachers to develop positive attitudes towards that will increase the level of awareness towards the environment. The reasons for the lack of difference may be due to the university entrance exam scores of the students from different departments, the education they received, and the close relationship with the environment, geographical condition and lifestyle in city.

The study included the dimensions of behavior, thought, which is one of the scale and attitude dimensions, but the dimension of emotion was not included. In addition, the scale can be applied to teachers, primary, secondary and high school students. As a matter of fact, the results that coincide with the conceptual phenomena. As a result In this study, environmental behaviors and thoughts were listed by successfully as Geography Teacher Candidates, Turkish Teacher Candidates and Social Studies Teacher Candidates. That can be related the fact that the Geography teachers have more environmental lessons in order to develop positive attitudes towards the environment. In other words, associating the concept of environment with lessons is against scientific reality

However, it is not enough to associate it only with the branch, but also the personal characteristics, living areas, social habits of the candidates are also important. The fact that Turkish teacher candidates are ahead of Social Studies teacher candidates is another result open to discussion in the study.